

Asiakirjan ovat allekirjoittaneet

Nimi	Tunnistautuminen	Aika
Niemelä Juha Sakari	Telia Tunnistus	15.09.2023 12:53:49 UTC+03:00

Tämä dokumentti on sähköisesti allekirjoitettu

Sisällys: - Kansilehti (1 sivu)
- Alkuperäinen dokumentti (12 sivua)

Kansilehden sivu 1/1

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo.mmm@gov.fi

Viite: Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö 24.7.2023 VN/21767/2023-MMM-1

Metsähallituksen lausunto hallituksen esityksestä Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain, metsästyslain 89 §:n ja kalastuslain 108 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä esitetään lisättäväksi lakiin metsähallituksen erävalvonnasta (tässä lausunnossa myöhemmin erävalvontalaki) säännökset erätarkastajan käskyvallasta, esitutinnan alkutoimien turvaamisesta eränkäyntiin kuuluissa rikoksissa, niskoittelun säätäminen rangaistavaksi sekä erätarkastajan alueellisen toimivallan nykyistä tarkkarajaisemmasta määrittelystä. Esityksessä on lisäksi esitetty saaliintarkastusoikeuden lisäämistä metsästyslakiin ja korjauksia kalastuslaissa jo olevaan saaliintarkastusoikeuteen.

Metsähallitus lausuu esityksestä seuraavaa.

Metsähallituksen erävalvonta ja lakimuutosten vaikutuksista Metsähallituksen erävalvontaan

Metsähallituksen erävalvontatiimissä on tällä hetkellä budjettirahoitteisesti virassa 11 vakituista erätarkastajaa ja erävalvontapäällikkö. Kaksi määräaikaista virkasuhteista erätarkastajaa toimii lisäksi projektirahoitteisissa hankkeissa. Erävalvontatiimissä on lisäksi kalastus- ja metsästyskaudelle palkattu määräaikaisia työsuhteisia kausivalvoja lupatuloilla neljästä kahdeksaan henkilöä 3–6 kk:n pituisiin työsuhteisiin.

Erävalvontalakia sovelletaan erätarkastajien virkatehtäviin. Erävalvontalaissa säädetään erätarkastajien toimivaltuuksista, kun taas työsuhteessa olevat valvojat käyttävät erävalvonnassa alueen omistajan ja haltijan oikeuksia, joista säädetään mm. erityislaeissa kuten luonnonsuojelulaissa ja metsästyslaissa. Poikkeuksena tähän on määräaikaisten Metsähallituksen kausivalvojien tekemä kalastuksenvalvonta, jonka suorittajan tulee olla ELY-keskuksen hyväksymä kalastuksenvalvoja.

Erävalvontalain muutoksilla on siten vaikutuksia lähinnä erävalvontalain soveltamisalan piiriin kuuluvien erätarkastajien toimintaan. Metsästyslakiin ja kalastuslakiin esitettävillä muutoksilla on vaikutuksia muidenkin metsästystä ja kalastusta valvovien valvontaviranomaisten toimintaan.

Ennen nykyisen erävalvontalain säätämistä erävalvojien toimivalta perustui joko sisäministeriön tai lääninhallitusten poliisiosastojen antamiin päätöksiin, joilla erävalvojille annettiin erityisiä poliisivaltuuksia. 2000-luvun perustuslakiuudistuksen

myötä erävalvontatehtävistä katsottiin tarpeelliseksi säätää lailla, koska niihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Nykyisen erävalvontalain myötä erätarkastajien toimivaltuudet siten tosiasiallisesti merkittävästi supistuivat poliisin toimivaltuuksiin verrattuna.

Erätarkastajan toimivallan alueellisesta ulottuvuudesta

Metsähallituksen erävalvonta kohdistuu erävalvontalain mukaan Metsähallituksen hallinnassa oleviin valtion alueisiin. Tältä osin kysymys toimivallan ulottuvuudesta on Metsähallituksen kannalta selkeä. Sen sijaan lajien suojelun näkökulmasta erävalvonnan alueellisen ulottuvuuden määrittely on haasteellisempi kysymys eli olisiko julkisen vallan pystyttävä estämään esim. rauhoitettujen eläinlajien salametsästystä myös muilla kuin valtion alueilla?

Käytännössä ongelmia toimivaltuuskysymyksissä on esiintynyt lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa kansalaisilta on tullut vinkkejä esim. "ilmoitus erätarkastajalle" -kanavan tai muuta kautta esim. meneillään olevasta salapyyntitapahtumasta. Usein nämä vinkit luvattomuuksista ja laittomuuksista ilmoitetaan sijoittuvan muulle kuin valtion hallinnoimille maa- tai vesialueille. Kyse voi olla esim. EU:n luontodirektiivillä suojellun uhanalaisen lajin laittomasta metsästystapahtumasta tai luonnonsuojelulla rauhoitetun eläimen pyynnistä. Koska paikallispoliisin päivittäisorganisaatiolla on harvoin resurssia maastotehtäville, on tällaisissa tilanteissa käännytty erätarkastajan puoleen ja pyydetty käymään paikalla.

Erävalvontalain alueellisen soveltamisalan määrittelyyn liittyy myös virkamiesoikeudellinen näkökulma. On tärkeää, että virkavastuulla toimivat tietävät täsmällisesti ja tarkkarajaisesti toimivaltansa käytön asiallisen ja alueellisen ulottuvuuden.

Muutosesitykset metsähallituksen erävalvonnasta annettuun lakiin

2 § Erävalvonta

1 mom.

Erävalvontalain 2 § 1 momentissa säädetään erävalvonnan tarkoituksesta, joista yksi on moottorikäyttöisellä ajoneuvolla maastossa liikkumista koskevien säännösten noudattamisen valvonta. Metsähallituksen erätarkastajilla on siten valtuudet valvoa maastoliikennelain noudattamista maastossa. Heillä ei kuitenkaan ole suoraa toimivaltaa puuttua tieliikennelain mukaisiin rikkeisiin, kutemoottorikelkalla tiellä ajamiseen. Tämä on käytännössä koettu puutteeksi erätarkastajien toimivallassa ja Metsähallitus ehdottaakin, että myös maastoajoneuvolla tiellä ajamisen valvonta tulisi kirjatuksi erävalvontalakiin esimerkiksi alla olevalla tavalla (lisäys alla sulkeissa *kursivoituna*, erävalvontalain 1 § 1 mom 2) kohta):

2) maastoliikenteestä luontaiselinkeinoille, luonnolle ja sen yleiselle virkistyskäytölle sekä muulle yleiselle edulle aiheutuvien haittojen ehkäisemistä ja oikeutta liikkua maastossa (*ja tiellä*) moottorikäyttöisellä ajoneuvolla koskevien säännösten noudattamisen valvontaa;

3 mom.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti erävalvonnasta olisi rajattu edelleen pois kaupallisen kalastuksen osalta Euroopan unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa koskevan unionin lainsäädännön sekä sen toimeenpanemiseksi annetun kansallisen lainsäädännön noudattamisen valvonta merialueilla.

Ehdotus on kannatettava ja lisäksi todetaan, että mikäli yhteisellä kalastuspolitiikalla päätettäisiin tulevaisuudessa antaa määräyksiä myös sisävesien kaupalliseen kalastukseen, tulisi erävalvontalain soveltamisalan rajauskin uudelleenarvioitavaksi.

4 a § Erätarkastajan käskyvalta

Ehdotus on perusteltu ja kannatettava, koska voimassa olevassa laissa ei ole säännöstä erätarkastajan käskyvallasta, mikä on koettu lainsäädännöllisenä puutteena jo vuosia. Ehdotuksen mukaan erätarkastajien käskyvalta suhteessa toimenpiteeseen olisi sisällöllisesti poliisilain (872/2011) 1 luvun 11 §:ää vastaava. Toimivalta sidottaisiin erävalvontatehtävään, mikä on tehtävien ja toimivallan käytön suhteen perusteltua.

Käytännön valvontatehtävissä toimenpiteen kohde harvoin jättää noudattamatta hänelle annettua kehotusta tai käskyä, mutta tällaisiakin tilanteita on käytännössä tullut. Kun erävalvontatehtävän yhteydessä annettu tarpeellinen käsky tai kielto yhdistetään säädettäväksi esitettyyn niskoittelun rangaistavaksi säätämiseen, lisää se viranomaistoiminnan uskottavuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Käytännössä erätarkastaja voi rangaistuksen uhalla esimerkiksi kieltää rikoksesta epäiltyä hävittämästä todistusaineistoa, siirtämästä ajoneuvoa tai kieltää muun toimen, jolla pyritään vaikeuttamaan paikkauskintaa. Erätarkastaja voisi myös rangaistuksen uhalla antaa yksittäisen erävalvontatehtävän suorittamiseksi tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Yksinkertaisimmillaan tämä voi olla maastoliikennesafarin tarkastamiseen liittyvät käytännön ohjeet tarkastustilanteessa tai seuruemetsästyksessä määräykset siitä, mitä valvonnat kohteet tekevät tarkastustilanteessa ja missä järjestyksessä. Koska aseiden kanssa ollaan usein liikkeellä, on muutoksella vaikutuksia myös erätarkastajan työturvallisuuteen.

Erätarkastaja on jo nyt saanut aktiivisissa vastustamis- tai haitantekotilanteissa suojaajan rikoslain 16 luvun (rikokset viranomaisia vastaan) 1-3 §:istä. Niskoittelu on kuitenkin jäänyt rangaistavuuden ulkopuolelle. Esitetyt muutokset luovat entistä paremmat mahdollisuudet varmistaa valvontatapahtuman tehokkuus, turvallisuus ja tarkoituksenmukaisuus.

6 § Henkilöllisyyden selvittäminen ja oikeus kiinniottamiseen.

Henkilöllisyyden selvittäminen

Nykyisen erävalvontalain nojalla erätarkastajalla on oikeus pysäyttää kulkuneuvo, mutta pysähtymättä jättäjää tai paikalta poistujaa ei ole voitu rangaista niskoittelusta. Rangaistusuhkainen pysäyttämismuoto tuo tehokkuutta esim. metsästyslupa-alueiden tiestöllä, luonnonsuojelualueilla tai kansallispuistoissa erilaisilla kulkuneuvolla liikkuvien tarkastamiseen, mikä on jo nyt vallitsevaa käytäntöä. Esitetty muutos parantaisi huomattavasti kaikkien luonnonvararikosten torjuntaa, rikosten paljastuvuutta ja tehostaisi esim. luonnonsuojelualueiden ja kansallispuistojen järjestyssääntöjen noudattamisen valvontaa.

Niskoittelun rangaistavuuden tunnusmerkistön täyttymisedellytyksenä lienee velvoittavan pysähtymismerkkin antaminen selkeällä tavalla. Tältä osin Metsähallitus esittää huomionaan, että kulkuneuvon pysäyttämiseksi annettavista merkeistä voi tulla epäselvyyttä, minkä vuoksi lakiin esitetään sisällytettäväksi asetuksenantovaltuutus siitä, millä tavalla pysähtymismerkki on annettava. Voimassa olevan tieliikennelain (729/2018) 49 § 5 mom. (1040/2020) ei anna mahdollisuutta varustaa erätarkastajan virka-autoa pysäytysvaloin. Jos ehdotettu pykälä sisältäisi asetuksenantovaltuutuksen, olisi ajoneuvon pysäyttämismerkkin antotapaa ja siihen liittyvän tarkemman sääntelyn tarvetta mahdollisuus arvioida jatkossa kokemusten ja käytännön tilanteisiin parhaiten toimivalla tavalla.

Yhtenä käytännön vaihtoehtona voisi olla säädöslitteellä tieliikennelain tapaan määrittää erätarkastajalle kulkuneuvon pysäyttämiseen käytettävät käsimerkit ja pienoisiikennemerkit. Pienoisiikennemerkki olisi liikennettä valvovien viranomaisten käyttämien merkkien tapaan "ajoneuvolla ajo kielletty" -merkki (TLL 729/2018 liite 3.3 C 1). Käsimerkinä pysäyttämiseen käytettäisiin tieliikennelain liitteen 1 liikenteenvalvojan käsimerkkiä P1. Säädöslitteen mukaan liikenteenvalvoja antaa pysähtymismerkkin vasen tai oikea käsivarsi kohotettuna, kämmen lähestyvää tienkäyttäjää kohti. Käsimerkkiä voitaisiin pimeään aikaan ja näkyvyyden muuten ollessa heikentynyt selventää punaista valoa näyttävällä valaisimella.

Oikeus kiinniottamiseen

Kiinniottamista koskeva kohta ehdotetaan esityksessä pysytettäväksi nykyisessä muodossaan. Erätarkastajalla on oikeus ottaa kiinni henkilö henkilöllisyyden selvittämiseksi ja tämä onkin keskeinen toimivalta erityisesti siksi, että maastossa erävalvonnan asiakkailta on harvoin henkilöpapereita mukanaan. Oikeus kiinniottamiseen on myös silloin, kun kiinniottaminen on välttämätöntä erävalvontaa koskevien säännösten vakavan rikkomisen jatkamisen estämiseksi ja kiinniottaminen on tekoon nähden oikeasuhtainen pakkokeino.

Voimassa olevan lain kiinniottamista koskeva säännös vastaa pakkokeinolain 2 luvun 2 §:n yleistä kiinniotto-oikeutta, jollainen on jokaisella luonnollisella henkilöllä eikä se siten muodosta erävalvojille laajempia toimivaltuuksia kiinniottoon. On hyvä huomioida, että erävalvonnassa julkinen selvittämisentressi on myös muissa kuin em. pakkokeinolain kiinniotto-oikeuden soveltamisen piiriin kuuluvissa vankeusuhkaisissa rikoksissa. Käytännön kannalta on ongelmallista, että Metsähallituksen erätarkastajien on määrättävä suppeassa menettelyssä rikosoikeudellinen seuraamus, mutta vapautta ei kuitenkaan voida rajoittaa kuin vankeusuhkaisissa rikoksissa joko pakkokeinolain yleisen kiinniotto-oikeuden tai erävalvontalain nojalla, jos kiinniottaminen on välttämätöntä rikollisen toiminnan jatkamisen nojalla tai jos henkilö ei anna henkilötietoaan tai antaa niistä todennäköisesti virheellisen tiedon.

Metsähallituksen näkemyksen mukaan erätarkastajalla pitäisi olla selkeämmin oikeus ottaa tekijä kiinni myös sakolla sovitettavissa jutuissa myös silloin, kun teko on saatettu loppuun (vrt. pakkokeinolaki 2:1 §). Edelleen Metsähallituksen erätarkastajan oikeudesta kiinniottoon erävalvontaan kuuluvan rikoksen selvittämistä varten verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn osalta pitäisi nykyistä selkeämmin säätää laissa. Lisäksi kiinniotto-oikeuden perusteena olevan vakavan rikoksen jatkamisen uhkan todentaminen voi käytännössä olla hyvin vaikeaa ja siten tämänkin kriteeristön päivittämistä esitetään harkittavaksi.

9 § Haltuunotto

Ehdotuksessa esitetään erätarkastajalle haltuunotto-oikeutta pakkokeinolain 7 luvun mukaisen takavarikon turvaamiseksi ja 8 luvun mukaista laite-etsintää varten.

Voimassa olevan lain merkittävä puute on ollut se, ettei törkeidenkään luonnonvararikosten potentiaalista todistusaineistoa ole saatu välittömästi kiinnioton yhteydessä viranomaisen haltuun. Esim. älypuhelimissa ja gps -laitteistoissa on yleensä paljon keskeistä tietoa metsästystapahtumasta. Tyypillisesti todistusaineiston hävittäminen alkaa siitä hetkestä, kun valvonnan läsnäolo tulee tekijän tietoon.

Ehdotetun muutoksen nojalla erätarkastaja ei saisi edelleenkään oikeutta tehdä laite-etsintää, eli tutkia laitteen tietosisältöä pakkokeinolain 8 luvun 20 §:ssä tarkoitetulla tavalla, mutta haltuunotto-oikeudella turvattaisiin todennäköisesti tulossa olevaa esitutkintaa estämällä laitteen haltuunotolla konkreettisesti todistusaineiston hävittäminen.

Esitetty muutos vaikuttaisi erätarkastajien käytännön työhön vain vähän, mutta sitäkin enemmän muutos vaikuttaisi esitutkintaviranomaisen näytöllisiin tutkintaedellytyksiin vakavimpien luonnonvararikosten tutkinnassa. Laite-etsintöjen turvaaminen rikospaikan alkutoimista lähtien on olennaisen tärkeää, koska laite-etsintöjä tai muita pakkokeinolain mukaisia tutkintatoimia ei päästä tekemään, ellei epäillyn käytössä

olleita laitteita ole viranomaisen hallussa. Siten kiinnioton yhteydessä tapahtuvat haltuunotot parantavat rikosvastuun toteutumista luonnonvararikosten osalta.

Eränkävintiin liittyvät rikokset ovat usein luonnonolosuhteiden vuoksi näytöllisesti haastavia, eikä eritoten ennen lumiaikaa maastoon jää paljoakaan jälkiä siitä missä ihminen, metsästyskoira tai saalis on liikkunut. Potentiaali paremman todistusaineiston saamiseksi eränkävintiin kuuluvien rikosten rikosprosessissa on merkittävä ja siten ehdotus on perusteltu ja kannatettava.

11 § Oikeudet toisen kiinteistöllä

Erätarkastajilla on nykyisin oikeus liikkua toisen alueella tilanteissa, joissa valvonnan kohde pyrkii estämään tehtävän suorittamista pakenemalla tai siirtymällä pois Metsähallituksen hallinnassa olevalta alueelta. Tällainen oikeus liikkumiseen ei ole ollut edes perusvalvonnan kannalta riittävä. Perusvalvonnassa erätarkastaja kohtaa harvoin sitä valvonnan kohdetta, jonka toimintaan liikkumisen oikeus on nykyisessä sääntelyssä sidottu. Edellä mainitun liikkumisoikeuteen sisällytetyn lisäedellytyksen vuoksi, on Metsähallituksen erätarkastajan oikeus liikkua toisen alueella maastossa moottorikäyttöisellä ajoneuvolla, perustunut käytännössä maastoliikennelakiin (2 luku 4 § 2 mom. 2. kohta), joka mahdollistaa maastoliikennöinnin virkatehtävien suorittamiseen ilman maanhaltijan lupaa. Virkatehtäväksi on vakiintuneesti katsottu esim. siirtyminen valvonta-alueelle.

Esityksessä ehdotetaan, että valvonnan kohteen toiminnan sijasta oikeus liikkua yksityismailla sidottaisiin välttämättömyyteen metsästystä, kalastusta, luonnonsuojelua tai luonnonvaraisten eläinten kohtelua koskevien säännösten noudattamisen valvomiseksi.

Metsähallitus toteaa, että ehdotuksen mukaisessa ratkaisussa jäisi yksityismailla toimimisen ulkopuolelle lukuisia erävalvontaan kuuluvia osa-alueita. Näistä merkittävin lienee maastoliikenne. Yhtenä käytännön esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa erätarkastaja virallisella reitillä tai maastouralla moottorikelkalla liikkuessaan havaitsee uralta maastoon esim. metsäyhtiön maille taimikkoon menevän tuoreen kelkan jäljen. Jos erätarkastajan pitäisi selvittää liikkujia ja tämän oikeus liikkua maastossa, koska kyseessä on todennäköisesti vähintään maastoliikennelain 4 §:n vastainen luvaton maastoliikenne ja maastoliikenneriikkomus, ei erätarkastajalla ole nykyisen eikä myöskään ehdotetun sääntelyn nojalla toimivaltaa liikkua maastossa ilman maanhaltijan lupaa.

Metsähallitus tuo huomionaan esille myös yksityismailla liikkumisen edellytykseksi ehdotetun välttämättömyys -kriteerin käytännön soveltamiseen liittyvät ongelmat. Välttämättömyyshän yleiskielisen ilmauksen mukaan vertautuu tilanteeseen, jossa valvontatoimi on ehdottoman tarpeen ja valvontatoiminnan korvaaminen toisella tavalla ei ole mahdollista. Valvovia viranomaisia on sekä kalastuksen että

metsästyksen osalta paljon, mikä omalta osaltaan voi asettaa haasteita välttämättömyys -kriteerin yhdenmukaiselle tulkinnalle ja soveltamiselle.

Liikkumistoimivallan alueellinen ulottuvuus

Liikkuminen muualla kuin Metsähallituksen hallitsemilla alueilla on välttämättömyys Metsähallituksen hallinnassa olevien valtion alueiden valvomiseksi. Pohjois-Suomessa Metsähallituksen hallitsemat valtion maat ovat pääsääntöisesti yhtenäisiä, eikä nykyisen lain soveltamisessa ole ollut ongelmaa. Kuitenkin jo keskisessä Suomessa valtion hallitsemat alueet ovat kovin hajanaisia ja eteläiseen Suomeen mentäessä valtion maat ovat jo pieniä tilkkuja yksityismaiden keskellä. Käytännössä liikkuminen valvonta-alueille on tarpeen kaikkina vuodenaikoina kaikissa maasto-olosuhteissa. Jalan valvonta ei ole mahdollista, eikä tuolloin olisikaan mahdollista puuttua ilmenneisiin rikkomuksiin, kuten luvattomaan maastoliikenteeseen.

Metsähallituksen tulkinnan mukaan muutosesityksen nojalla erätarkastaja voisi tarkastaa esim. luonnonsuojelulla rauhoitetun eläimen pyyntitapahtumaan liittyvän vinkin, vaikka tapahtuma olisi yksityisen tai esim. metsäyhtiön mailla. Tällöinhän liikkuminen ja toimivaltuuksien käyttö on välttämättömyys ainakin luonnonsuojelun (luonnonsuojelulla rauhoitettu eläin) ja luonnonvaraisten eläinten kohtelua koskevien säännösten noudattamisen valvomiseksi.

Voimassa olevan lain perusteella toimivallan käytön alueellinen ulottuvuus on ollut jossain määrin epäselvä. Esimerkkinä perusteluissa on mainittu Saimaan vesistöalue, jossa Metsähallitus on valvonut mm. seisovien pyydysten norppaturvallisuutta. Käytännössä voimassa olevan erävalvontalain perustella em. alueen erätarkastajilla on erätarkastajan viran ja -statuksen lisäksi ollut kalastuksenvalvojan status ja valvojavaltuus, jotta pyydysten norppaturvallisuutta on voitu valvoa kokonaisvaltaisesti myös yksityisvesillä. Tämä on aiheuttanut ylimääräistä hallinnollista työtä eikä tilannetta voi pitää tarkoituksenmukaisena. Alueellisen toimivallan selkeytys on tärkeä uhanalaisen norpan elinolojen turvaamisen lisäksi myös esim. äärimmäisen uhanalaisen järvilohen kannalta.

Lajiston suojelun näkökulmasta on monia muitakin tilanteita, joissa liikkuminen yksityismailla on välttämätöntä. Esim. metsäpeuran suojelu- ja palauttustoimet luontoon on MMM:n päätöksellä määrätty Metsähallituksen eräpalveluiden tehtäviksi. Erityisesti metsäpeuran vaellusreitit sekä talvehtimisalueet sijaitsevat pääosin yksityismailla, joilla häirinnän ja laittomuuksien valvonta on ollut nykyisen lainsäädännön mukaan vaikeaa. Ehdotettu säädös mahdollistaisi myös kyseisen lajin suojeluun liittyvät toimet nykyistä paremmin.

Metsähallituksen erävalvonnan näkökulmasta esitetyt muutokset selkeyttävät erätarkastajan oikeutta liikkua toisen kiinteistöllä välttämättömässä ja rajatussa erävalvontatehtävässä. Toisaalta alueellisen toimivallan laajennus todennäköisesti

lisää erätarkastajalle tulevia hälytysluonteisia tarkastustehtäviä niiden erätarkastajien toimialueilla, joilla on paljon yksityismaita.

Edellä esitetyn perusteella Metsähallitus esittää 11 §:n täydentämistä lisäksi maastoliikennettä koskevien säännösten noudattamisen valvonnalla. Erävalvontaan kuuluu maastossa moottorikäyttöisellä ajoneuvolla koskevien säännösten noudattamisen valvonta ja olisi perusteltua luoda tällekin erävalvonnan osa-alueelle yhtäläiset toteutumismahdollisuudet ja taata tälläkin tavalla budjettivaroin toteutettavan viranomaistoiminnan tarkoituksenmukaisuus ja tehokkuus. Mikäli maastoliikennettä ei lailla säädetä välttämättömissä tapauksissa myös yksityismailla erätarkastajan toimialueeksi, voi yksityisten ja esim. metsäyhtiöiden mailla tapahtuvaan ja usein erityisesti taimikoille vahingolliseen luvattomaan maastoliikenteeseen olla vaikea löytää valvovaa viranomaista, vaikka vinkit ja tiedot meneillään olevasta tapahtumista olisivat perusteltuja ja paikkaansa pitäviä.

13 § Esitutinnan toimittaminen

Ehdotuksessa säädetään uutena erätarkastajalle oikeus kieltää pääsy tietyille alueelle, pääsy tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide, jos se on tarpeen esitutinnan turvaamiseksi.

Erätarkastaja on usein ensimmäisenä rikospaikalla, minkä vuoksi tutkimuspaikan eristäminen on tarpeen paikatutkinnan turvaamiseksi. Metsähallituksen näkemyksen mukaan ehdotus parantaisi paikatutkinnan laatua ja siten omalta osaltaan edistäisi rikosvastuun toteutumista eränkäyntiin kuuluvissa vakavimmissa rikoksissa.

Lisäksi Metsähallitus lausuu huomiona, että pykälän otsikointi nyky muodossaan voi hämärtää käsitystä lailla säädetystä esitutkintaviranomaisista. Erätarkastajathan eivät ole esitutkintalaisia tarkoitettuja varsinaisia esitutkintaviranomaisia (kts ETL 805/2011 2:1.2), vaikka sakkomenettelyssä käsiteltäviä rikosasioita voivatkin käsitellä (erävalvontalaki 14 § 765/2010). Näin ollen pykälän otsikointi esim. muodossa "Esitutinnan turvaaminen" kuvaisi paremmin ko. lainkohdan sisältöä.

Laki metsästyslain 89 §:n muuttamiseksi (Valvontaviranomaisen tarkastusoikeus)

Sekä metsästys- että kalastustapahtumalle on ominaista, että ne tapahtuvat maastossa usein kaukana tiestöstä ja kestävät tyypillisesti pitkiäkin aikoja. Mahdollinen rikollinen teko tapahtuu useimmiten minuuttien aikaikkunassa jossain kohtaa pyyntitapahtumaa. Metsästyksessä teon täytäntöönpanotoimi alkaa yleensä liipaisimenedolla ja päättyy lyhyen siirtymisen jälkeen joko siihen, että saalis laitetaan reppuun, ajoneuvon tai kätetään. Nykyisellä lainsäädännöllä metsästyksrikoksen paljastuvuusriski on olemassa vain valvonnan sattuessa tekopaikalle teko aikaan, mikä on epätodennäköistä.

Saaliintarkastusoikeuden käyttämisen suojeluobjektina on ennen kaikkea luontoarvot. Julkisen vallan on lainsäädännöllä pystyttävä varmistumaan siitä, että luonnon monimuotoisuus ja lajisto säilyy. Rikosilmiöinä tähän liittyy varsinaisen salametsästyksen lisäksi mm. rauhoitettujen lajien saalistamista, kiintiöiden laiminlyöntiä, pyyntilupien ylittämistä ymv. Voimassa olevan lainsäädännön perusteella julkinen valta ei Metsähallituksen näkemyksen mukaan pysty erityisesti salametsästystä tehokkaasti valvomaan ja siten tarkastusoikeutta koskeva lisäys on tarpeellinen.

Tällä hetkellä yleisimpiä metsästyksen liittyviä rikkomuksia ovat aseenkuljetusrikkeet ja metsäkanalintujen tielle tai tieltä ampumiset. Näissä tekijän käytössä on usein auto tai muu maastoajoneuvo, jonne saalis kätetään. Saaliintarkastusoikeudella parannettaisiin huomattavasti maastossa tapahtuvien luonnonvararikosten tekijöiden kiinnijäämisriskiä. Jo säännöksen olemassaololla olisi ennen kaikkea rikollisuutta vähentävää yleisestävyyttä. Kun metsästäjien tietoon saatettaisiin, että repun tai kuljetustilan sisältö voidaan tarkastaa, ennalta estäisi se jo itsessään rikoksia. Säännöksen olemassaololla olisi myös erityisestävä vaikutus lakien ja asetusten määräysten sekä lupaehtojen noudattamatta jättämiselle.

Metsähallitus myy lupa-alueilleen eri hintaisia lupia eri riistalajeille. Halutuimpia metsästyslupia ei valitettavasti riitä kaikille, mikä voi houkuttaa ostamaan lupa-alueelle metsästyslupan jollekin muulle metsästettävälle riistalajille. Tällä hetkellä lupaehdoissa olevia pienriistalupakiintiöiden tai eräiden metsästettävien lajien kuten metsähanhen saaliskiintiöiden noudattamisen tai myöskään rauhoitettujen lajien metsästyksen valvomiseen maastossa ei ole käytännön työkalua.

Saaliintarkastusoikeuden myötä voitaisiin maastossa esim. todeta, että henkilöllä on metso repussa, vaikka on ostanut valtion lupa-alueelle pienpeto tai jänislupan. Myös tästä syystä olisi tosiasiallinen tarve nykyistä tehokkaammin pystyä valvomaan metsästetyn riistan luvanmukaisuutta.

Ehdotettu säädös mahdollistaisi myös tehokkaammin suurriistan metsästyksen valvonnan. Yleisesti suuret riistaeläimet kuljetetaan autoilla tai perävaunuilla jalostettavaksi ja näiden kuljetusten valvonta on ollut kuljetettavan kuorman valvontaa ja kuulunut siten vain liikenteenvalvontaa tekeville viranomaisille. Saaliintarkastusoikeuden ja ajoneuvon pysäyttämismääräyksen kautta erätarkastajat voisivat erävalvontatehtävän nimissä tarkastaa lähinnä hirven ja karhunmetsästäjien saaliit myös tien päällä.

Saaliintarkastusoikeuden olemassaolo parantaisi myös luonnonvaraisten rauhoitettujen eläinten suojelupotentiaalia, mikä on Euroopan unionin luontodirektiivinkin keskeinen tavoite. Usein petokeskustelussakin esitetään näkemyksiä suotuisan suojelun tasosta ja kannanhoidosta, vaikka salametsästyksen ilmenevyydestä ei nykyisillä valvontaviranomaisten toimivaltuuksilla saada paljoakaan tietoa. Yleisemmin voi todeta, että on tärkeää huolehtia siitä, että valvovilla viranomaisilla on riittävä toimivalta paljastaa edellä mainittua rikollisuutta. Euroopan

unionin luontodirektiivissä eräiden tiukasti rauhoitettujen eläinten poistoon voidaan myöntää poikkeuslupia "valikoitujen yksilöiden ottamiseen tarkoin valvotuissa olosuhteissa". Ehdotettu erävalvontalain muutos olisi omiaan vaikuttamaan näiden molempien ehtojen toteutumisen valvontaan, ja siten mahdollistamaan myös poikkeuslupapyyntien valvonnan nykyistä selkeämmin luontodirektiivissä tarkoitetulla tavalla.

Saaliintarkastusoikeuden laajuudesta

Saaliintarkastusoikeuden käyttäminen on perusteltua sitoa mahdolliseksi vain erävalvontatehtävän suorittamisen edellyttämään laajuuteen, jotta saaliintarkastusoikeuden peruste kytkeytyy selkeästi metsästyslain noudattamisen valvontaan ja metsästystapahtumiin liittyviin asiakaskontaktitapahtumiin.

Koska tarkastusoikeus on säädetty säännösten ja määräysten mukaisuuden valvontaan, tarkastusoikeus voinee liittyä siten kaikkeen metsästyslain soveltamisalan (metsästyslain 1 §) mukaiseen toimintaan eli niin metsästyksen, rauhoittamattoman eläimen pyydystämiseen tai tappamiseen sekä metsästyslain 1 § 2 momentin mukaisesti myös luonnonsuojelulailta rauhoitettujen nisäkkäiden ja lintujen pyydystämiseen tai tappamiseen.

Saaliintarkastusoikeuden henkilöllinen ulottuvuus

Saaliintarkastusoikeutettuja olisivat ehdotuksen mukaan metsästyslain 88 §:ssä luetellut viranomaiset.

Metsästyslain 88 §:n 1 momentin mukaan metsästyslain noudattamista valvovat poliisin, rajavartiolaitoksen ja tulliviranomaisten sekä riistahallintolaissa tarkoitetut metsästyksenvalvojat. Pykälän 2 momentissa todetaan, että valtion alueilla lain noudattamista valvovat *virkamiehet*, joiden tehtäväksi valvonta säädetään tai määrätään. Edelleen pykälän kolmannen momentin mukaan myös maanomistaja ja metsästysosoikeuden haltija voivat valvoa metsästyslain noudattamista omalla alueellaan.

Ehdotettua pykäläviittaus lienee tulkittava siten, että Metsähallituksen erävalvonnan työsuhteiset kausivalvojat eivät voisi saaliintarkastusoikeutta käyttää, koska he eivät ole metsästyslain 88 § 2 momentin mukaisesti virkamiehiä, vaan työsuhteessa.

Mikäli edellä esitetty tulkinta on oikea, vakituisten erätarkastajien päivittäistyöhön muutosehdotuksella olisi rikosten paljastumisriskiä lisäävä vaikutus, kun taas Metsähallituksen työsuhteisten määräaikaisten kausivalvojen toimivaltaan saaliintarkastusoikeudella ei olisi vaikutusta.

Ehdotuksen mukaisen pykäläviittauksen (metsästyslaki 88 §) perusteella saaliintarkastusoikeutettuja olisivat myös riistahallintolaissa tarkoitetut metsästyksenvalvojat. Toisaalta hallituksen esityksessä (s. 13) kuitenkin todetaan, että uudessa pykälässä säädettäisiin metsästyslain 88 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten (poliisi, rajavartiolaitos, tulliviranomaiset ja Metsähallituksen erätarkastajat) tarkastusoikeudesta. Sanamuotojen perusteella jää siten epäselväksi, onko tarkastusoikeus tarkoitettu ulottaa kaikkiin metsästyslain 88 §:ssä lueteltuihin tahoihin vai vain edellä suluissa lueteltuihin tahoihin.

Huomioiden riistahallintolain mukaisten riistanhoitoyhdistysten viranomaisroolin tulkinnanvaraisuus, ei riistahallinnon metsästyksenvalvojien tuominen saaliintarkastukseen oikeutettujen piiriin välttämättä ole perusteltua näille tahoille säädettyjen tehtävien luonteen (avustava rooli) näkökulmasta. Metsähallituksen näkemyksen mukaan metsästyksenvalvojille ulotettavaa tarkastusoikeutta olisi arvioitava kriittisesti niin riistanhoitoyhdistysten valvojille säädettyjen tehtävien kuin valvojien kelpoisuuden näkökulmasta (vrt. erävalvontalaissa, poliisihallintolaissa ja rajavartiolaitossa säädetyt kelpoisuusvaatimukset). Koska saaliintarkastusoikeus on voimakkaasti perusoikeuksia rajoittavaa, tulisi tällainen merkittävää julkisen vallan käyttöä koskeva toimivalta rajata selkeästi koskemaan vain erätarkastajaa, poliisia, rajavartijaa ja tullin virkamiehiä eli tahoja, jotka toimivat virkavastuulla ja joiden lakisääteisiin tehtäviin valvonta kuuluu. Lisäksi, koska kysymyksessä on perustuslain 7 §:n henkilökohtaista koskemattomuutta rajoittava oikeus, on toimivaltuussäätelyn myös oltava riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista.

Laki kalastuslain 108 §:n muuttamisesta (Valvontaviranomaisen ja kalastuksenvalvojan tarkastusoikeus)

Kuten edellä on todettu, kalastuslaissa on jo nykyisin metsästyslakiin lisättäväksi ehdotettu saaliintarkastusoikeus. Kalastuslakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että tarkastukseen oikeutettu viranomainen voisi tarkastaa myös "rannalla henkilön kulkuneuvossa tai mukana olevissa tavaroissa" olevan kalastusvälineen, pyydyksen ja saaliin.

Esitys on perusteltu, koska mukana olevien tavaroiden tarkastamista koskeva muutos on tarpeen esim. sellaisenkin kalastajan valvomiseksi, jonka saalis on esim. repussa tai useimmiten kesäaikaan kylmälaukussa. Tarkastusta ei ehdotuksen mukaan voitaisi ulottaa siihen, mitä henkilöllä on yllään, mikä on linjassa pakkokeinolain kanssa (pakkokeinolaki 8 luku 30 § 1 mom. 1 kohta). Uudistus toisi lisäksi tehokkuutta maastossa ja vesillä tapahtuvaan kalastuksenvalvontaan ja vaikuttaisi siten sekä erätarkastajien että Metsähallituksen kausivalvojien työhön.

Kalastuksenvalvonnassa kulkuneuvon tarkistamisoikeus tehostaisi eittämättä valvontaa, mutta käytännössä Metsähallituksen erävalvonnan näkökulmasta rannalla

olevan henkilön kulkuneuvon tarkastamistarve on ollut vähäistä. Lisäksi Metsähallitus lausuu huomionaan, että kalastuslain saaliintarkastuksen ulottaminen rannalla olevaan kulkuneuvoon olisi sisällöllisesti pakkokeinolain paikanetsintää vastaava, joka nykyisessä pakkokeinosäätelyssä edellyttää rikosepäilyä (pakkokeinolaki 8 luku 1 § 4 mom ja 2 §).

Yhteenvedona voidaan todeta, että Metsähallituksen tehtävien hoidon kannalta esitetyt muutokset olisivat erittäin kannatettavia lausunnosta ilmenevin muokkauksin. Metsähallitus katsoo, että julkisen vallan käytön kannalta muutokset erätarkastajien toimivaltuuksiin ovat tarkkarajaisesti määriteltyjä ja ovat välttämättömiä erävalvonnan tehokkaasti hoitamiseksi.

Lisätietoja lausunnosta antaa erävalvontapäällikkö Henri Pelkonen, sähköposti henri.pelkonen@metsa.fi, puh. 0206 39 6020.

Juha S. Niemelä
pääjohtaja